

CSORBA GYŐZŐ

Ocsúdő
évek

DUNÁNTÚL KÖNYVKIADÓ

CSORBA GYŐZŐ

1916-ban született Pécsen. Három önálló verseskönyvre jelent meg eddig: a *Mozdulatlanság* (1938), *A híd panasza* (1943), és a *Szabadulás* (1947). Műfordítói munkássága is jelentős: Hélinant A halál versei c. 1940-ben kiadott ciklusán kívül főleg Goethe, Janus Pannonius és középkori latinnyelvű költők műveit szóltatta meg magyarul. Csorba jellegzetesen intellektuális költő, aki a modern ember belső kérdéseire keres feleletet erősen filozófiai ihletésű, nagy formakultúrájú verseiben. Alapos ön- és életismeret, probléma-feszegető nyugalanság és fegyelmettség jellemzi. Az *OCSÚDÓ ÉVEK*-ben először kísérletezik az elbeszélő költemény műfajával; életének első tíz esztendejét, a gyermekkor nagy tanulságokat ébresztő élményeit eleveníti meg. Új kötete számottevő nyeresége mai magyar költészetünknek.

2

CSORBA GYÖZŐ

OCSÚDÓ ÉVEK

ÖNÉLETRAJZI KÖLTEMÉNY

Csak helyben
használatra

214064

DK

DUNÁNTÚL KÖNYVKIADÓ

ACHÁTZ IMRE
KÖNYVTÁRÁBÓL

DUNÁNTÚL kiadás

Kiadásért felel a Magyar Írók Szövetsége pécsi csoportjának titkára

Megjelent 2000 példányban. Terjedelem: 3,5 (A15) ív

Pécs, 1955

A címlap Papp Klára munkája

Pécsi Szikra Nyomda Vállalat 8982

F. v.: Melles Rezső

I.

Szél fúj, makacs szél, egyre makacsabb.
Multam szorongó tájékaira
nehéz zúgás komor felhője csap:
a gyors idő rabló-darázs-raja.
Riadtan pislogok szét, s hallgatok:
hová jutottam? ó, mi lesz velem?
Sereglenek próbáló, új napok,
s elvész a mérték, üresül kezem.
Mit enyémnek hittem, testembe martan,
nyomat is veszi e dühös viharban.

II.

Szél fúj, makacs szél, egyre makacsabb;
nyugvó s kelő nap egyaránt növeszti.
Más mint az ismerős légáradat,
haragját a hús mélyére ereszti.
Pedig, hogy voltam légyen is, szeretném,
vízre-hullott levélnél több legyek,
gyökérből, biztos száron emelkedném,
ne inganék vak semmiség felett,
hogy aki látja sorsom, bátorítást
hirdessen annak, okos szomorítást.

III.

Bölcselkedés ez? Jó, de éppúgy élet.
Rágódtam rajta gyakran, hát tudom:
hogy végigjárjuk a szabott egészet,
hasznos megállni olykor. — S féluton
vagy tán még annál is többen vagyok már.
Aki elhagyja szülője ölet,
a halál fia. Tán itt is topog már
ajtóm előtt a győzni-jött sötét.
Mindegy: másoknak használ vagy magamnak,
megállok, mert a jelek sokasodnak.

IV.

Megállok, s visszanézek. Szürke por hullt
a régi útra. Arcok, szemek, nyelvek
hajdan tüze hamu lett. Éjbe fordult
a régi nap, s még csillagok se keltek
helyén. Erős szó kell, igazi szándék,
ha sírokat kívánok törni, s jobban
nem szomjúhoztam senki mást még,
mint most magam e tékozló napokban,
támaszt a forgató szélvészek ellen:
a gyermeket dajkáló sejtjeimben.

V.

Megállok, s visszanézek: a homályból
szelid árnyak lépnek ki, ismerősen
körülfognak, s szájuk, bár néma, vádol,
hogy én, ki annyi mindenről beszéltem,
őket az elmúlás kényére hagytam. —
Igen, erős szó kell, igazi szándék,
s a vér megindul a halott tagokban,
ébred a gyermek, föltámad a játék,
az élt s mesélt valóság lánggra kap,
s varázslóvá lobbantja tollamat. —

VI.

Pécsett, Vilmos-utca 23-ban
születtem, kilenc közül nyolcadiknak.
Apám Nagykállóról, a Tiszán onnan
való volt, anyám Vecséről, a „kis lak”
falujából. A zöld Mecsek gerince
szemük elől mindkettőt eltakarta.
Hogy a felejtőt szép hűségre intse,
kőd-arcuk megkiséri még gyakorta,
különben már az új-rakású fészek
melegén sarjadt a fiú-önérvet.

VII.

Anyám parasztlány volt, szegényparasztlány,
porszem az ország szomorú porában.
Népes családból, melynek szinte használt,
hogy néhányuk meghalt már kiskorában.
Anyám parasztlány volt, s hogy a kenyér
otthon bővebben jusson, Pestre ment.
Egyik férjes nővére Pesten élt,
az szerzett néki szolgálóhelyet.
Játék helyett a munka s gond bozótja
sűrült köré, s nem lett máskép azóta.

VIII.

Anyám! Alighogy írtam róla eddig.
Rohan az idő, lassan nyolcvanéves.
Jó, ha a szív még valónál melegszik,
az emlék bármi tündérszép, kevés lesz,
mikor már harcot ví a nagy hiánnyal,
amely ür-nyelvéből, ür-szeméből árad.
Társulnia mit ér erőtlen árnnyal,
kit testes rémek tolvaj népe támad?
Fog-e a toll úgy meddő szomjúságba,
mint elégültség tintájába mártva?

IX.

A gyöngö sün, ha bántják, összegömbül,
merev tüskéit kifelé mereszti,
s ki hozzáér, riadtan visszahördül,
szeles bátorságát sietve veszti.
De aki bent a sün pihés ölében
bújik meg, annak fészek és melegség.
A tüskéről, ha tud, dicséri szépen,
vagy menti, mert illő, hogy néki tessék.
Boldog, ki másra tudja bízni sorsát,
de áldott, akit másért fűt gonoszság.

X.

Anyám, anyám, sün-tüskéid ha láttam,
olykor talán el is búsultam értük.
Láttalak volna inkább glóriásan,
hogy csillagok szórják fejedre fényük,
hibátlan és makulátlan, sugárzó
ragyogásban, hogy szavam akadozzon,
ha rólad szól, bár lettél volna zászló,
bár lettél volna élő példa-asszony,
kit bámulat övez, tisztos dicséret,
s a hódolat körötte a kíséret.

XI.

Anyám, nem voltál zászló s példa-asszony,
de asszony voltál, s ami még több: ember.
Átláboltál velünk tengernyi rosszon,
karodon vittél, s vittél hű szivedben.
Ki öle fészkén annyi békét rejtett,
aki úgy tudott óvni, simogatni,
nem csoda, ha más törvényt elfelejtett,
másnak nem bírt hulló morzsát sem adni,
ha tenyerei más felé csukottak,
ha másoknak csak tüskéi jutottak.

XII.

Sokszor fog karmaiba rémes álom:
hajszolt szív, nyúzott idegek vendége.
Forgolódom, nyögök a forró ágyon,
éber testőreimtől messze tépve,
s anyám, anyám, ilyenkor téged hívlak
már harmincnycolc esztendő's férfi-fejjel,
törött erőid új virágba nyílnak,
egyetlen őr, pótolhatatlan menhely!
Mert minden ember lelke mélye gyermek,
s csak anyjánál talál igaz kegyelmet.

XIII.

S apám? — Nehéz a szó: hosszú huszonhét
éve halott már, majdnem-üres emlék.
Fölásnám sírját, mellé térdepelnék,
csontjait fognám: végre fia lennék,
csontjait fognám: támasszam valóra,
tudjam pontosan: volt s van. Most erőtlen,
ingó árnyékok árulkodnak róla
valahol bennem, mintha már tűnőben
az ébrenlét, s ón-pilláim körül
álmok csapata rajzik, tömörül.

XIV.

Nagykálló szülte s lecsúszott család.
Csizmadiából kalauz lett apja,
mert nem akarta megadni magát,
és törni próbált ismét magasabbra.
Mint számúzótt király járt a világban,
magaán kívül nem érdekelte senki;
két fiát iskolába küldte, hogy talán majd
vesztett trónjára egyik visszamenti.
De számúzótt maradt örök időkre:
csak álma volt s nemesi kutya bőre.

XV.

Két fiát iskolába küldte. Nem tanultak,
helyette inkább iparosnak álltak.
Apám festő lett, felszabadult, s útnak
eredt, hívták tündöklő, messzi tájak.
Egyszer már-már Amerikába csalták,
(ha elmegy — furcsa gond — lennék-e én ma?)
szíve és emlékei nem akarták,
hajójeggyel zsebében visszatért a
trieszti kikötőből. — Soha többet
nem hagyta el aztán a honi földet.

XVI.

Pestre került a MÁV-hoz; nemsokára
meg is nősült ott, elvette anyámat.
De nem szívelték: „túl nagy volt a szája”,
sokat beszélt a „jog”-ról, s egyre lázadt.
Jobb valahová eldugni vidékre
— gondolták. Pécsre ily módon jutott.
S kinek az élet orkait ígérte,
adott helyette egy szegény zugot,
börtönt, mely nem nyílt soha meg előtte,
s ajtaja nem volt, csak a temetőre.

XVII.

Mesék, mesék, anyám meséi róla:

„a harmadik fiú” volt ő, a hős,
a könnyesek, búsak vigasztalója,
az erejük-vesztettekért erős.

— Én már csak törtnek láttam, ijedősnek,
aki magát se tudta menteni,
a halállal láttam már viselősnek,
kinek széthulltak földi rendjei,
ki hogyha lázadt, már csak maga ellen,
vádolt és vesztes mindenféle perben.

XVIII.

MÁV betűíró volt, de otthon is
dolgozott másnak: sok volt a gyerek.

Ma is látom még, hogy ott ül a kis
vagy nagy táblák előtt, könnyű ecset
kezában, s nőnek, nőnek a betűk
kéken, pirosan, soványan, kövéren,
formás-cifrák és síma-egyszerűk,
ezerfélék és ezerféleképen. —

Apám betűíró volt, magam is az vagyok,
ki tudta jobban dolgát, eldöntik a napok.

XIX.

Anyám, apám és nyolc testvérem: — ím
ama keret, melyet a vér adott.
Ó, hol vagytok, egy-testből véreim,
egy-méhből sarjadt magzatok!
Kilenc testvér, kilenc test, sors, világ,
de idegenné ridegedtünk!
Külön futunk külön célunk iránt,
külön csillag ragyog felettünk.
Egyőnk már végkép elment, hogy jó helyet csináljon,
most ő is maga kószál az égi tájon. —

XX.

Pécsett, Vilmos-utca 23-ban
születtem, s éltem hatéves korig.
Szőlős-gyümölcsös, enyhe lanka-oldal
lábához fut föl, s rákapaszzkodik
a Vilmos-utca. Hol síkká simul
a dombhajlat, majd elkezdődik újra,
ott állt a ház; egy udvara alul,
s egy fönt, bozótok sűrűjébe bújva.
Az alsó udvar közepén temérdek
ágaival egy vén fa terebélylett.

XXI.

Gyermekkor! — A világ két kézre készült,
s én eggyel jöttem élni. Semmiség, de
nem annak, akinek kimérték részül.
Árnyéka lépteim végigkísérte,
s tudom, kísér a síromig s azon túl,
s míg csontjaim más csonttal nem vegyülnek,
nem szabadulok e cégéres nyomtul.
Perceim most is gyakran keserülnek,
gyakran borít el érdemetlen szégyen,
s roskad be minden szívem közepében.

XXII.

Gyermekkor, ó, csupán te voltál mentő
tarkán csillámló álmaid hadával;
szemem tükrén tündöklő rózsafelhő,
fülemben el nem lankadó madárdal.
„Vaskezed lesz” — mondták, s hittem szilárdan —
„erősebb mint a másik, s aki bántott,
bűnhődik akkor.” — Nagy lenni kívántam,
s megverni a rakoncátlan világot.
Pajtásaim — sokszor dőlyfölvé többek —
ilyenkor kegyeimért könyörögtek.

XXIII.

Próbálom összegyűjtögetni rendre
első hat évem: nem megy sehogyan sem.
Csak szilánkjai fénylenek remegve
valahol kincs-takargató szivemben.
Nem is szilánkok, illó villanások,
a szól elől elszöknének, ha pontos
formáit mint hideg kalitka-rácsot
köréjük raknám, hogy miként belül most,
éljenek kint is. — A tenger vizében
szúrd a beömlő folyók vizét széjjel!

XXIV.

Mégis: tudok az izgatott napokról,
a nagyfiúk harcáról fönt a dombon,
mi, aprónépség, bámultuk a bokrot,
a „főhadiszállást” s odébb a „fronton”
a „támadást”, a „zsákmányt”, „megbeszélést”.
Szerettünk volna társként köztük lenni,
de útunk állta a tekintély-féltés,
csak szolga-munkát bízta ránk vagy semmit.
A fővezér fényes, valódi kardja
irigységünk könnyét szemünkbe csalta.

XXV.

Tudok a nyár-estékről, vacsorához
gyűlt a család ilyenkor, — szinte kiseded
kaszárnya. A kezünkben tányér, lábos,
pléh, porcelán, kinek mi jutott. Veszteg
álltunk sorban, amíg az étel, gyakran
puliszka, nem került edénybe végre,
aztán hajrá! fatöve, konyha, kamra:
ez itt, az ott fogott buzgó evésbe,
s ha végzett, visszasompolygott szerényen,
sokszor hiába, hogy másodszor kérjen.

XXVI.

Tudok Vince bácsiról, apám furcsa
öreg barátjáról, ki sűrű vendég
volt nálunk, akinek varázsló kulcsa
minden zárat nyitott, s aki az ingét,
kabátját egy-gombra-járóvá tette,
hegedűt csinált, maga-billenő
kemény kalapot, mely köszönt helyette.
Az élet szépségét kereste ő,
s mert megszerezni pénze rá hiányzott,
formált helyébe egy külön világot.

XXVII.

Tudok arról, hogy egy kamasz-fiúval
a szomszéd Rácvárosba szöktem egyszer,
s az országúti kocsi- s autózaj
úgy megijesztett, majd kétségbe estem;
hogy hazafelé koldultunk az utcán,
föl tudjunk szállni végre villamosra,
s mint a molnárét, kire könnyű liszt száll,
barna fejem fehér por záporozta,
s mikor síró anyám, ki elveszettnek
hitt már, meglátott, előbb meg se ismert.

XXVIII.

S tudok, igazán tudok Arankáról,
tudok róla, kit egyik lány-néném szült.
Kilencünket szaporította, s márol-
holnapra máris messzi útra készült.
Látta, igen, nem neki való itt e
csunya vásár. Kis gyermekpadban hárman
ettünk: ő, én s húgom. Megmerítette
kanalát tányérunkban is: vidáman
„szerzett”, iparkodott: kevés volt hátra,
erőt gyűjtött a szörnyeteg halálra

XXIX.

Mi baja lett, régesrég elfeledtem.
Kórházba kellett vinni. Ünnepélyes
arccal harmadnap látogatni mentem.
Csodákkal várt a kórház, fényességes
csodákkal, s én még toldtam őket. Hosszú
órákig meséltem, hogy ott mit láttam:
a betegekről, ágyakról, a lassú
nővérekről, s hogy mennyi orvosság van
Aranka szekrényén. Irigy-kerek
szemmel hallgatott a gyereksereg.

XXX.

Hozzá készültünk aznap is, de egy
tányérsapkás ember jött korareggel.
Néném keresi, s látom, hogy bemegey,
majd sírást hallok, sejtő rémülettel
futok utána: „Istenem, mi történt?”
Néném már az utcán volt, otthagytott.
„Aranka rosszul van” — szólt vissza onnét.
Mint aki kővévált, úgy álltam ott,
aztán kitörtem, rázódva zokogtam:
a pusztulás küszöbébe botoltam.

XXXI.

Igen, Aranka meghalt. Két riadt nap
sirattam, a jó szó hiába volt.
A vigasztalás a bimbózó agynak
használt volna, de a szív nem hajolt,
makacsul tudta, nincs vigasztalás:
erősebb, több a játéknál e baj.
A visszatarthatatlan elmulás
csördített ostorcsapásaival
nyakam közé, s éreztem: hatalom
suhog bennük, s nincs tőlük oltalom.

XXXII.

A gyermekparcellában temették el.
Fakeresztjén kicsiny, tojásdad tábla,
zománcosan, nevető égszinkéken,
s egyetlenegy alig-mondott szó állt a
táblán: „Aranka”, fehérén: „Aranka”. —
A gaz sietve benőtte a dombot,
a keresztet a rothadás faragta,
de a tábla ép volt, és mintha boldog
hírt zengene: a rokkant sír felett
villogta szét a hófehér nevet.

XXXIII.

Mit mondjak el még? A „kis háború”
alatt, ezerkilencszáztizenhatban
születtem. Vastagon reáborult
első éveimre a bonthatatlan
sátrú ború. Nem sejtettem, miért,
azt gondoltam, hogy ennek így kell lenni.
Elutasított kéréseimért
anyámat olykor kezdtem nem szeretni.
Ó, mit tudtam: ön-szívén üt sebet,
mikor kiejti a rideg „nem”-et.

XXXIV.

Mit mondjak el még? Vajjon ennyi volt csak
a Vilmos-utca 23? Ennyi
s még ezer ennyi. Sűrű-kusza korszak,
de éles górcső alá kéne tenni,
s szétbontani idegeim, agyam,
csontom, húsom, vérem: meg kellene
keresni, amiben tudattalan
a tudat, csak az anyag szelleme
őrzi, az ő titka, nem az enyém is,
ami azonban én is vagyok, én is.

XXXV.

Ezer ennyi volt: őserdő-vidék.
Gazdátlan színek, hangok, illatok
kutatják bennem — meglelik-e még
szülőhelyük, mielőtt meghalok?
Vagy majd a föld ad nékik nyughelyet,
ha beleporlok, csak a föld, a nagy
kerítő, mely minden szerelmeket
megelégít, és teljesülni hagy,
melyben eggyé lesz gyümölcs és gyökér,
a cél után igyekvő és a cél?

XXXVI.

Vilmos-utca 23. Harminckét
esztendeje már! Fölserdült koromban
meglátogattam egyszer. Szörnyű inség!
roncsa annak mit hordoztam magamban!
Azóta nem megyek feléje sem: ne
vessen el bent is, mi künn elveszett:
a valóságnál úgysis erősebbre
rakja a bástyát az emlékezet.
Pedig kísért a vágy: mégegyszer lássam
a kis szobát, melyet először láttam.

XXXVII.

Nem csupán éhezés, ruhátalanság
a szegénység, — örök békételenség,
szándéktalan, kényszerű nyugtalanság,
didergető fészektelenség.
Hullott falevél-sors, levélé, melybe
akkor kap a szél, mikor kedve támad,
és arra viszi, merre tartja kedve,
nincs ellene mentség, és nincs bocsánat. —
A tulajdonosnak kellett lakásunk,
mehettünk: többé nem volt maradásunk.

XXXVIII.

Egy városszéli új lakótelep
akkortájt készült el. Szépségtapasz
a leprás arcon, a tengerbe csepp,
halálos betegnek sovány vigasz.
Mert sokan éltek még nyomortanyákon,
fabarakokban, félig állatok,
saját kezükkel hulladékból tákolt
putrikban, méltatlan gyalázatot
hordozva. — Utam néha arra vitt,
ama bűz most is orromban lakik.

XXXIX.

Az új telep. Apró egyforma házak
két sorban, kerttel. Közöttük kereszt-
alakban utcák. (Rideg, pusztá váz csak,
akkor kezdett épülni rá a test,
az élet.) Laza talaja sokáig
süllyedt, késfoknyi. s ujjnyi vonalak
szeszélyes rajzú hieroglifáit
írták az egyre rokkánó falak,
jelezték — pontos óra — az időt,
mely réseikből konokul kinőtt.

XL.

Az egyik sor félig egy rétre, félig
egy régi-régi temetőre nézett.
A kertek körül szinte csak derékig-
érő lécs- és fonott drótkerítések.
Az udvarokban — azelőtt szemét-
gyűjtőhely — üvegcserepek meg ócska
bögrék, százféle apró törmelék
és gyim-gyomok poros bozótja.
Friss mészszag szállt, és itt meg ott nyomok
mutatták, hol volt a sárga homok.

XLI.

Ide költöztünk. Ferdén szembe a
temetővel egy kétszobás lakásba.
Parányiak, de mégis két szoba,
s mint soha még: előszoba. — Akárcsak
a többiek az egész telepen,
első lakók voltunk mi is. Legott
hozzáfogtunk, hogy otthonabb legyen
az otthon: ástunk, szedtük a gyomot,
fát ültettünk, s tákoltunk egy galamb-
házat a kamra eresze alatt.

XLII.

Háziúr nem volt, mi lettünk urak.
(Vagy legalábbis azt hittük még akkor.
Buta képzelgés, néhány év alatt
megtudtuk keserű tapasztalatból,
mikor a város — a tulajdonos —
az elmaradt lakbérért egyre-másra
szorongatott, s végül a folytonos
fenyegetést zordon valóra váltva
fölmondott, aztán kilakoltatott,
s foghattuk ismét a vándorbotot.)

XLIII.

(S kezdhette nyugtalanságát a gyermek,
a száműzetés kínját érzeni,
mert mit kedvére s maga épített meg,
el kellett kedve ellen veszteni.

Forrón kívánta hosszú-hosszú évek
során a kert végén a csöppnyi házat,
s álmodott vele sokszor semmiséget,
semmiséget, mely mégis rontó lázak
nehéz tüzeit gyujtogatta benne,
s égette minden fészket idegenre.)

XLIV.

(És mikor végre nem várt csodaképen
tizenhét esztendő után az álma
beteljesült, álcát tett rá a szégyen,
hogy örömét férfi-lélekkel állja,
mint kinek csak „lakásváltoztatás”,
semmi egyéb a visszaköltözés,
ne lássék rajt a boldog zokogás,
a reszkető elérzékenyedés,
bár nem a régi házba, a telepre
tért vissza csak, egy utcával felette.)

XLV.

Urak lettünk: nyújtót, hintát csináltunk
az udvaron, és nem szólt bele senki.

A fél-telep gyerkőcének kínáltunk
szórakozást — jött is igénybe venni:

hívta a ritka-sokféle csoda.

Reggeltől estig zengett a világ,

többnyire csak a vacsora szaga

csalogatta szét a kompániát,

sőt néhányuk gyakran még azután is

visszajött, s maradt majdnem éjtszakáig.

XLVI.

Játszani igazán csak a szegény
gyerek tud. (Legjobb társ a képzelet.)

Lát a valóság megkopott egén

szivárvány-tarka álom-képeket.

A semmi tárgyakat tündér-ruhába

öltözteti, örök mesében él,

sanyargatja a fogható hiánya,

úzi a kincs-birtokló szenvedély. —

A telepen mi voltunk legszegényebb,

a gyerekek közt így lettünk vezérek.

XLVII.

De akkor gyúlt fejünk fölé a nap,
mikor a régi-régi temetőt
fölfedeztük. Vadgesztenyés utak
sátorsorai közt tömöltre nőtt
bokrokkal, ág-bogak töméntelen
gubancaival. Mi persze hamar
kiismertük magunk, s az éktelen
sírfüben az értők szavaival
igazítottuk egymást. Új nevet
s nevet kapott, mire szemünk esett.

XLVIII.

A „középút”, a „nagy ecetfa”, a
„koronás kriptá”, a „fekete kő”,
a „fényképes kereszt”, a „rózsafa”,
a „bogyós bokor” — mind, mind. Az idő
elmosta bennem, s szétrombolta kint.
Rideg kaszárnya van most helyükön.
Meg-megpróbálom igazság szerint
rendezni őket, hívom nevükön:
csak félig-meddig s belül sikerül,
tiltakozik a valóság kívül.

XLIX.

Csak belül sikerül, ha sikerül.
S úgys belső kalandozás e vers.
Ki az időben utazik, belül
utazik, s téved, hogyha kint keres
úttjához társat vagy támogatót.
Talán még a hiány segít neki,
a változás, mely a nehéz adót
riasztóan szívére görgeti,
a változás vagy a hiány talán,
de mindig a sugalmazó magány.

L.

A temető! Embarras de richesse!
Szédülök. Hová nyúljak, melyiket
válasszam? Gyors madárrajként repes
bennem az emlék. Akármelyiket
mellőzöm: magam veszem, s egyaránt fáj.
Amit nem írok most meg, valaha
megírom-e? A könnyült szív nem ágál
könnyülésért, a szava elakad
hamar, mivel nem terhét, csak okos
szándékát hordaná a papiros.

LI.

Mindegy: inkább kevés, mint semmi;
akár az élet, bölcs kiegyezés
legyen ez is. Hisz többet ér szemernyi
formált emlék, mint az emlékezés,
zörgőre száradt préselt rózsabimbó
mint rég látott friss-harmatos liget,
a mozgó tenger-multba visszanyúló,
ingathatatlan földű félsziget
a tenger-multnál, melybe belehal,
ki könnyelműen vízébe rohan.

LII.

A temető. Lassacskán fontosabb
lett az otthonnál, — otthon lett. Haza,
az igaziba fájt mennünk. A nap
nagy részét kinn játszottuk végig a
bokrok közt, láthatatlan fészkeket
raktunk, s beléjük gyűjtöttünk ezer
csip-csup lomot, nekünk értékeket.
Teremtettük világunk lelkesen,
csak télen hagytuk el, ha a hideg
a zümmögő kályhákhoz kergetett.

LIII.

A temető. Ott lépett életembe
a lány, a nő, a másik fél, fele
a fél-embernyi férfinak. Remegve
s gyámoltalan kúszálódtam bele.
Félelemtől és örömtől remegtem,
éreztem: jó, s tudtam, hogy nem szabad,
tudtam: tilos tájakra tévelyedtem,
de már az értelem s az indulat
saját célú saját útjára tért,
s keveset tett egyik a másikért.

LLIV.

Idősebb volt a lány nálam, talán
tízestendős lehetett, én alig hét.
Marcsának hívták. Még ma is talány,
hogyan történt: sarjú vágyai vitték,
— maga se tudta — vagy tanulta mástól.
Bölcs volt előttem, titkok jártasa,
a szomjas összevissza kapkodásból,
melyet az élet bomló ritmusa
támasztott bennem, egyenesbe mentett,
és — gyermeket — majd felnőtté teremtett.

LV.

Hárman legyeskedtünk a lány körül:
én s két pajtásom, két testvér; velem
egykorú volt a kisebb. Remekül
tartott a lány bolygó kegyeivel:
mindhármunknak jutott kellő-elég.
De a javát pajtásom bátyja kapta,
érte, ha mentség nem volt rá egyéb,
a két ifjabbat szó nélkül becsapta.
Becsapott minket kettőnket nyugodtan,
mégis szerettük őt, vagy — annál jobban.

LVI.

Egyszer a temetői dzsungel-mélyen,
fészkünknel ültünk négyen. Marcsa sorba
bújt el velünk a félhomályló, szépen-
vált, fű- s fonnyadt levélszagú bokorba,
mikor — csaknem lehelletünk szegett meg —
egy rendőr lépett mellénk valahonnan,
s megállt fölöttünk zordan. Szétijedtek
azok is ott belül, s másztak ki nyomban.
Torkunkban vert szívünk: vártuk, mi lesz.
Azt gondoltuk: a világ vége ez.

LVII.

De nem esett baj. „Mit bújkáltok itt?”
— mordult reánk a rendőr gyanakodva.
Marcsa felelt: „Füvet szedünk”. S alig
kimondta, tépte máris két marokra.
Mi meg utána épp oly lendülettel
s fülig zavarban, föl se mertünk nézni.
S Marcsa folytatta: „Ki szalad helyettem
zsákért haza? Otthon feledtem”. És mi
ugrottunk kész örömmel, versenyezve,
s futottunk szinte már eszünket veszítve.

LVIII.

Tőlünk, a kamrából lestük szorongva
Marcsát. Meg is jelent igen hamar.
Körülfoztuk, s faggattuk: mondja, mondja,
mi történt? nem volt-e valami baj?
fölrírta-e nevünket? — Marcsa félre-
mosolygott, s kezdte lassan: megkívánta
a rendőr, és letérdelt hozzá, kérte,
mutassa magát. De amikor látta,
hogyan sírni kezd, megszeppent és odébbállt,
ő meg — szólt büszkén — szépen hazasétált. —

LIX.

Ó Marcsa, szőke-copfos, drága gyermek,
hová lettél? — Míg nem vetődtem el
egy másik városrészbe, életemnek
hű társa volt ő, s máig jött velem.
Nem csábítóra, okos tanítóra
gondolok, hogyha rája gondolok:
zsengécske fővel tudtam férfi-módra
nézni a nőt. E botcsinált titok
már akkor megmutatta a Nagy Örvényt,
és kihirdette véremben a Törvényt.

LX.

A temető... Emléknek is bozótos
emlék-bozót, szét nem bogozható.
Mit szövevényéből a szó előhoz,
csökkenthető vagy sokszorozható.
S mi a fontos, ki tud rá jó szabályt?
Egy-egy göcsört vagy egy-egy lenge szál?
Mi keresetlen kínálja magát,
vagy mire fátylat bontott a homály?
A lélek rengései-e vagy a
temetői ibolyák illata?

LXI.

Az-e a fontos, hogy a gyermek ott
tanulta meg az élet némelyik
igazi leckéjét, nevelte sok
szép álmát, ízlelgette mérgeik:
bízott, csalódott, gyűlölt, szeretett,
szolgált, parancsolt, fásult el, hevült,
játszott előre felnőtt szerepet,
— (így néha felnőttként se sikerült).
Hogy nagy iskola volt a temető:
emberré lenni készített elő?

LXII.

Vagy az a fontos, hogy a szomszéd házak
bokrok közt bújó baromfiain
összefogdostuk, s izgató varázslat
másoktól hallott fortélyá szerint
igyekeztünk ügyesen elaltatni:
a szárnyuk alá fordítva fejük
lóbáltuk őket, s volt nagy diadalmi
rikoltozás, ha vágott módszerünk?
Bár csaholó kutyákat uszítottak
utánunk, s nem ritkán meg is kapattak.

LXIII.

Vagy fontosabb az, hogyha másik környék
kölyke véletlen tájékunkra tévedt,
csalárd mesék a sűrűbe terelték
állítólagos csoda-látvány végett,
s míg mitsem sejtve bámult, a mesétől
szédülve, egyetértő kis betyárok
gonosz tréfára szorgalmas kezétől
emlékezetes módon pórul járt ott,
s távozott sírva, nagy bosszút fogadva,
s jött vissza gyakran cimborás csapatba?

LXIV.

Vagy inkább az talán, hogy estelente
nyáron, ha a temető mellett párok
sétálgattak, a tücsökhangú csendben
a sírkövek bástyája mögé állott
néhányunk, és a gesztenyefa-sátrak
közé köveket vagdosott, vagy csorba
vasdarabbal, mikor épp arra jártak,
az érdes kripta-tetőket kaparta,
s volt kuncogás, látván, hogy a gavallér
karján hölgyével ellép, s vissza sem tér?

LXV.

Ki tudja, mi a fontos? Fontos minden,
s nem fontos semmi. Csak a szív s az agy
hamis vonzalma, riadalma itt bent
igazítja kanyargó tollamat.

Mit szöveteim beszóttek magukba,
azt tudom úgyis elmondani csak,
bensőmbé szállok, mint egy alagútba,
égő emlékek világítanak. —

Lámpa-sor közti vándorlás e vers,
bár a homály is tolmácsot keres.

LXVI.

A homály is, — hanem megfoghatatlan.
Víg dudorászás képes vagy nyögés
botló hangokban inkább mint szavakban
hirdetni létét a kísértetés

vagy az öröm széljárása szerint.

A homály is. — De mégis lámpa-sor
között visz e vers útja. Messze int
egy-egy sugár: ujjongva olvasom
jelzéseit: jók, rosszak, egyremegy,
kezem, szívem mindenhogyan remeg.

LXVII.

Most is remeg, hogy szólít valaki.
Szokatlan hangon szólít: idegen
fülnek nevetni méltók szavai,
de boldog hírek hangjai nekem.
Pista szólít, gyermekkorom fura
társa: hülyének született szegény.
Itt csetlett-botlott, félszeg volt, suta,
ám bizton szállt az álmai egén,
s ez képzeletem százszor jobban csalta,
mint a valóság pontos birodalma.

LXVIII.

Szomszédunkban lakott. Nálam két évvel
idősebb volt. Ő is járt iskolába,
meg is tanult olvasni tisztességgel,
de számolni nem. Nyúzhatták: hiába.
Eljutott tízig, följebb nem haladt.
Két osztállyal birkózott meg csupán,
és ezzel is három-négy év alatt,
s tán ma sem jött még hús a tíz után.
Sokat gúnyolták szülei és mások:
bolond józanok, okos félnótások.

LXIX.

Mi jól értettük egymást: ő meg én;
saját világunk éltük gondtalan.
Külön napból áradt reánk a fény,
s fürödtünk benne szédült-boldogan.
Ó szép világ, kettőnk külön világa,
mely minden többi fölött lebegett,
melybe, — akárhogy próbálta, kívánta —
földi halandó nem férközhetett,
a mi világunk! — Ő még őrzi tán,
bennem csak sajtó, formátlan hiány.

LXX.

Húsvét, karácsony! Hogy hittünk mi ketten!
Kisjézus, nyuszi, — áldott szép csalás!
Soká védtek, hogy nem lettem hitetlen,
mikor már eltört a pirostojás,
és hullt a csillag, hullt az emberekről,
hullt mindenről. — Ha nem lett volna ő,
rég lettem volna az angyalseregből
kiűzött, árva trónkövetelő,
mint lettem később, és ma is vagyok,
hogy jogaimhoz többé nem jutok. —

LXXI.

Két tűzifa-darabocskát keresztbe
raktunk, nagy, fényes szöggel átszögtük,
s kész volt a repülőnk. Szárnyát meresztve
órákig zúgott, szálldosott felettünk, —
órákig hordtuk föltartott kezünkben,
úsztatva lassan föl-le, körbe-körbe,
szájunkkal búgtunk hozzá rendületlen,
iramló tájak néztek tündökölve
utánunk a parányi föld színéről,
s mint rendek dőltek, — láttuk moziképről.

LXXII.

Vagy botra kis virágcsokrot kötöttünk,
s körmenetést játszottunk: énekelve
vonulgattunk az utcán, és mögöttünk
— képzeltük — hosszú sor jön lépegetve,
vagy háborúsdit ólomkatonákkal,
vagy... ó ki tudná megmondani, mit még!
Nem bírok a tolvajkodó homállyal,
mely irgalmatlan tölti ronda tisztét,
s holott az emlék húsomban pihen,
agyamig többé nem ereszti fel.

LXXIII.

Pista, barátom, egyetlen barátom,
bár tanítgatnál ma is olykor-olykor
játszani, élni: férfi-prózaságom
lobbanna lángra ama láng-napoktól!
Most? Repülő a repülő, s darab fa
a darab fa, s a föld: föld; rajta járván
besározódik a cipőm, s ha dalra
gyujtok, egymagam fújom, mindig árván,
s utánam sem jön senki, s katonám
nincs, vagy nem harcol, hogyha van talán. —

LXXIV.

Pista a játék volt, a képzelet
gazdag fénylése, a gyermeki agy
boldog sziporkázása, a „lehet”
határtalan tágsága, a szabad
szó és szabad mozgás, de a csoda,
a szegénység zsarnok-kénye alól való
menekítés szárnyatlan angyala,
az Óperenciáról érkező hajó:
Béla bácsi volt, apám öccse,
ő kötött egy szebb földdel össze.

LXXV.

Sokat ivott és sokat nevetett.
Néha beruccant Pécsre faluról,
állomásfőnök-helyéről, s veszett
módon felöntött, aztán valahol
megrakta táskáját egész halom
szalámival, vajjal, fehér kenyérral,
s lett cifra cirkusz, lett lakodalom:
beállított hozzánk, és két kezével
tömte belénk a jót, s dühödt étvágyunk látva
könnyekbe csordult széles kacagása.

LXXVI.

Általa nőtt a szürkén-folytonos
„nincs”, „nincs” közé egy-egy piros „van” olykor,
általa gyöngült a szoros kapocs
rab lelkünkön, s nyílt rés a sűrű gondon.
Úgy jött közénk mint rég-várt, ritka ünnep,
a legnagyobb, a gyomor ünnepe:
érintésére éheink elültek,
csomagjai zörgése szent zene. —
Hóbortos, éretlen tréfáiban
tisztára mosdottunk mindannyian.

LXXVII.

A másik boldog csoda volt az első
falusi utazás nővéremékhez.

A második csoda volt Dunaszekcső,
a zöld Sziget, a nagy folyammal ékes.

Hatéves multam, apám vitt oda.

A fürge kishajóval, a „Liget”-tel
keltünk át. Csoda, csoda és csoda

várt a parton, várt beljebb a Szigetben.

Vizimalom, füzes, töltés, kubik,
állatok... városi gyerek róluk csak álmodik.

LXXVIII.

Sok pajtásom lett, paraszt-kölykek,
kutya-húiek s erősek mint a vas:

Jancsi, Jóska és Misi... Jönnek, jönnek,
van, kit meg sem ismerek: arca az

idő mögé vagy a föld alá vezett.

Mutattak nékem birodalmakat:

vendégelő gyümölcsös-kerteket,

csúszkálni rajtuk bérház-kazlakat,

ökrös szekeret, ostort és tanyát,

s mindenek fölött a király Dunát.

LXXIX.

Nővéremék fehér tornácú, földes
parasztházban laktak. Húnyó, tenyérnyi
ablakú kis szobában, álmos-csöndes
utcán, itt kezdtek fészket rakni, élni,
itt kezdték élni a tanító-sorsot,
a falusi tanító suta sorsát,
ismergetni — már jókor — a koporsót,
szegény Lázárok, csak a hullott morzsát
szedhették, ám nem juthattak, hiába,
soha-soha a mennyek országába

LXXX.

Mit tudtam én ezt akkor! Döngölt padló,
odu-lakás, sár, por, az Isten háta-
mögötti fészek minden kedv-apasztó
nyomorúsága, rongyos cífrasága
újság volt nékem, izgató mese,
melyet nem könyv, a valóság mesélt,
s amelynek ráncos rejtjelmeibe
elbújhatott a köznapi szürkeség
hálóból szünet nélkül menekvő,
a folyton új csodák felé igyekvő.

LXXXI.

Négy esztendőre rá mentem ki újra,
nagyobbacskán, így hát korlátlanabb
mozgás tarkázta széppé a fakulva
száguldó füledt nyári napokat.
Fölfedeztem a vizet, a pecálást,
a ladikázást, a fürdést, a tarlót,
ökrös szekérrel a határba-járást,
a gyepes töltést, füves Dunapartot:
már a valóbb, de még nem a rideg,
menthetetlen prózájú Szigetet.

LXXXII.

Azt a Szigetet, melyben most riadt
szemmel járok, ha járok, mert nem a
dolgok színét, de a fonákjukat
látom, és rettegek, hogy bennem a
régit az újjal, hogy amazt emezzel
azonosítom, s kettőként hagyom
létezni őket, felhőkbe eresztem
egyiket, míg a másikon lakom,
és ha egyikből a másikba lépek,
magam is testet és lelket cserélek.

LXXXIII.

Akkor egy lopva elkötött ladik
s evickélés benne a Duna szélén,
egy-egy pecálás, fürdés a kubik-
gödörben, az istálló Misiéknél,
a szomszéd házban s minden óra, nap
tömött tarsoly volt, dúskálásra jó,
s lettem tőlük egészség, gazdagabb:
való életre mindinkább való,
s a villanytalan, porfészek Sziget
szikrázó, tiszta fényben lebegett.

LXXXIV.

Az istálló Misiéknél. Igen.
Apró, gerendás tákolmány. A falra
erősített s ágfából ügyesen
megácsolt létrával, amely a barna
homályú szénapadlásra vezet.
Lent farkuk csapkodó és álmatag
ökrök, tinók, nagy-foltos bőrüket
megrántják olykor s csípős, lomha szag:
az állat-test, a széna, szalma, trágya
kevert szaga, nekem az istálló varázsa.

LXXXV.

Istálló-szag, — azóta is szünetlen
kísér. Idézi a kísértetes
erővel csábító fészket, amelyben
jó volna elrejtőzni, ha heves
ostromaival megkínozz az ember
fő démona: a fürkész értelem,
az értelem, mely százat lát az „egy”-ben,
és csak a „van”-nak élni képtelen.
Nem mint a bölcsen kérődző barom,
mely él, míg él, s fölfordul egy napon. —

LXXXVI.

Az első gazdag út után, midőn
ittthon mint újra elfogott fogoly
beléptem a szegényes küszöbön,
pokol gyúlt bennem, lángoló pokol.
Sírtam, zokogtam megbékélhetetlen,
fulladoztam, mint akit víz alá
nyomnak, vagy szűk verem mélyére vetnek,
vagy szorosan környékez a halál,
s nincs módja szökni semmiféleképen,
s nem hisz már semmiféle szép reményben.

LXXXVII.

Kellett néhány nap, hogy magamhoz térjek.

Szeptember jött, s indult az iskola.

A gyűlt ködnek gyülemelő fényességek
segítettek fénné oszolnia.

Fölszállt a köd, és a Szigetre ült:
finom fátylakkal fődte egyre jobban.

Szavak helyett étellel sikerült,
szándék helyett sikerült akaratlan.

Az iskola állt a Sziget helyére,
vele csodákat, titkokat cserélve.

LXXXVIII.

Még el se kezdtem járni iskolába,
olvasni és számolni megtanultam.

Mikor apám betűket írt, a háta
mögé bújtam, s tág szemmel, izgatottan

lestem, kérdeztem: ez mi, az mi? Ő
magyarázgatta csöndes türelemmel

a két-hasú „B”-t, vékony „I”-t, tető-
formájú „T”-t... én éledő örömmel

ismertem lassan mindahányra, végig
a hegyes „A”-tól a cikk-cakkos „Z”-ig.

LXXXIX.

Számolni meg, nem is sejtem, mikép,
— (a felnőttek hitetlenül fogadták),
egyszercsak tudtam, még hozzá a négy
főműveletet egyaránt. Főldták
a kérdést, én behúnytam pillanatra
szemem, s mint a vezényelt katonák
— láttam — buzgón ugrálnak jobbra-balra
a számok, majd igazodnak tovább
a kellő rendbe. Mitse kellett tennem,
mint nyelvre vennem, ami ott állt bennem.

XC.

Ezért az iskolát először untam,
helyesebben: az olvasást s a számtant.
Amíg a társaim nehézkes gondban
„egyszeregy”-et s „ábéab”-ot daráltak,
egy szóval, egy-egy példával vesződtek,
úgy néztem őket, mint az úszóbajnok
a nem-úszót, akit mély vízbe löktek,
s kész neveltség, ahogy riadva kapkod,
de fáj is: minden ferde mozdulat
tilos javító vágyat szólogat.

XCI.

Rózsa Ilona, így nevezték első tanítónénim. Bánat bujdokolt szemében. Elvált, rebbeteg-beteg nő, Rózsa Ilona szomorú rózsa volt. Ma sem tudom, miért, midőn az utcán hintót zörögni hallott, mintha kígyómarástól, ugrott föl, s hajolt ki aztán az ablakon, s bámult utána vágó nézéssel, és amíg a zörgés tartott, meredten állt, és félig el is halt ott.

XCII.

Mi meg csak ültünk, kezdetben zavartan, később meg is szeppenve kissé, végül kuncogtunk rajta gúnyos indulattal, és szinte vártuk már időtöltésül vagy színező meglepetésnek, hogyha az órák sivatagjaiba fultunk. Örömet lobbantott köztünk zajongva a növő zörgés, komiszul behúnytuk szemünket egy pillantásnyit, s mikor fölnéztünk, vígan láttuk: — már hajol.

XCIII.

(Él-e még, él-e Rózsa Ilona?
S hol, merre él? Akárhol megkeresném.
Mindannyiunk helyett mennék oda,
bár nem kértek rá, szándékuk követném.
Bocsássa meg — nyilván rég elfeledte —
ma nem nevetnénk, értenénk szeszélyét,
megéreznénk vérző szivét mögötte,
a védekező lélek szenvedélyét.
Bocsássa meg, — az érdemetlen bántás
bántja a bántót, míg nincs megbocsájtás.)

XCIV.

Külvárosi proletár-iskola
volt a Makár-iskola. Ide jártam.
Szegény kölyök volt társaim java,
„jobb” fiúk alig akadtak nehányan.
Ma is őrzöm elsőosztályos képem:
halomnyi csöppség, szájszélük tejes még,
földön az egyik sor törökülésben,
fele mezitláb — torz ünnepiesség:
egy-egy pár cipő világszédítésre,
most sem jutott nekik fényképezésre.

XCIV.

A pajtások. Nagy Jóska, Bársony Gyurka,
Kovács Laci... s kik még? A nevüket sem
tudom idézni. Sorsomból kihullva
csak imbolygó kísértetek szivemben.
Nevelőnőjük és gyerekszobájuk
bizony nem volt, de talpig gyermekek
voltak, s mit illem mázolt volna rájuk,
annál többet hoztak a rengeteg
szegénység tájékairól, melyekben
bolyonganiok kellett kérdezetlen.

XCVI.

Uj tanítót kaptunk a negyedikben,
(Rózsa Ilona nem bírt már velünk).
Férfi-tanító volt és művész-ember,
zenét szerzett, s a borhoz menekült
kudarcai elől. Belé temette
tört álmait. Gyakran jött ingatag
lábbon órára, s boldogan feledve
ilyenkor számtant, olvasást, dagadt
hévvel mesélte egyetlen témáját:
a maga külön világháborúját.

XCVII.

„Rosseb”-baka, somogyi 44-es,
első katonája volt a világnak.
Aprította, úzta az ellenséget,
el is fogott belőle jónéhányat.
S akarta volna, most ennyi meg ennyi
kitűntetése lenne, no de ő...!
— És folyt a szó, alig tudtuk követni,
híres harcos volt, nagy verekedő. —
S ha az igazgató közben belépett,
pukkadtunk — vágott olyan jámbor képet.

XCVIII.

Az iskola. Azt hittem, fogyhatatlan
leszek, ha erről kezdek írni. Lám,
alig néhány sor, máris abbahagytam.
Omló köd száll az élmények nyomán,
s megpróbáltatik a próbálkozó:
ha nem fogalmazzuk meg, rettegünk:
elvesznek végkép, ám ha gondozó
kézzel gyűjteni közējük megyünk,
ijedten látjuk: amit lenni hittünk,
nincs már bennünk, mögöttünk leng s felettünk.

XCIX.

Élet emlékét élet őrzi csak.
szikla-hűséggel. Kép, papír, szobor
vagy szó: erőtlen pótlék-indulat,
roncsokat tart meg ép nyomaiból.
Imé: zajos tájakról, melyeket
zengő kacagás, sírás hangosított,
az írott betű csak kísértetek
hadát idézheti a tiltva-tiltott
jelenbe ismét megjelenve élni,
s az idézőt nem belül, kint kísérni.

C.

Élet emlékét élet őrzi csak.
Amit elmondok, el is veszem egyben.
Ahogy rögzítik a kemény szavak,
úgy halványul szegényedő szívemben.
De kell beszélnem magamért és másért,
magamért azért, hogy másért beszéljek.
Nemcsak gyönyörködésért — tanulságért
születik minden igaz ember-ének.
Nem az építő fontos, hanem az épület,
ez áll védő-tetőként a vándorlók felett.

CI.

A vers, az ének! Gyönyörű világ,
világ világa! Alakult már bennem,
alig ocsúdtam. Vár és barikád
a nyers valóság ellen s vele szemben.
Védő s támadó fegyver, front és fészek:
bújasra, harcra egyaránt való,
kápráztató, szellő-szelid ígézet,
ígézetes, szelid kápráztató,
élet-fölösleg, nékem szinte élet,
csak addig éljek, amíg él az ének.

CII.

Korán született első vézna versem.
Ha jól emlékszem, tízéves koromban.
Egy pepitatáblás apró füzetben
sokáig őriztem szemérmes gonddal.
Elveszett mégis, bennem sem maradt,
legfeljebb néhány sora. Ő pedig
villantott volna egy-egy sugarat
ama szép tájról mindhalálomig.
Így indult: „Balatonnak füves partján...” —
Hazafias volt, s fennkölt, rossz kaparmány.

CIII.

S a többi vers, az igaziak! — Mintha nem is úgy írták volna egyszer őket, s öröktől fogva lettek volna, mint a föld, fák, virágok: velük rendeződtek egy sorba, s ha azt mondtam: „Füstbe ment terv írta Petőfi Sándor” — első sornak gondoltam, s nem a költő járt eszemben, költő nem volt, — költemény maga volt csak. A költő képét a kemény kötésen, azt is inkább valami dísznek néztem.

CIV.

A „János vitéz”-t véges-végig tudtam, amikor még iskolába se jártam, a „Falú végén”-t s az „Ürgét a lyukban” („Arany Lacihoz”) szavaltam hibátlan s még jónéhányat. Vendég jött akárki, hívott apám — hiúságát legyezte — s ki kellett állnom verseket citálni. Ilyenkor arcát jó mosoly jegyezte, s a fejemet megsimogatta végül, s kicsordult egy-egy könnycsepp a szemébül.

CV.

Akkor már szólították odaátról.
Ma értem csak meg, mi viharzott benne:
minket féltett, nem magát a haláltól,
ma értem csak meg, amidőn ölembé
bújnak parányi lányaim, s erőtlen
karjukkal nyakam átfonják. Siratnám,
siratnám őket én is, ha felőlem
rendelés lenne, ha magukra hagynám,
ha árván hagynám őket, jóllehet
eddig megóvtam mindenekfelett.

CVI.

Nézem a képét: megszólalna egyszer,
mit férfi hall, azt nem hallhatja gyermek,
mit férfi kérdez, gyermek, nem kérdeztem:
mennyi hiány ásítóz bennem, tölt meg,
csap szinte ki, ízetleníti számát,
szédít, szorongat, állni torpaszt, kerget,
s mint terhes asszonyt az erős kívánság,
belülről szí, csikar, nem ad kegyelmet.
— Csak Istennél van annak kegyelem,
akit a halál hagyott üresen.

CVII.

Nézem a képét: ő volt-e, nem-e?
Érzékelő sejtjeim régesrégen
kicszerélődtek többször is. Szeme,
homloka, orra, szája semmiképen
nem ismerős az észnek, de a szív
pártjára áll, és itt a szív különb.
Ő volt, igen, látom, próbálkozik
szemén a könny, mit fia örökölt.
S a szája — akár az enyém — a gúny
s a keserűség árkaként lapul.

CVIII.

Akkor már szólították odaátról:
figyelt szegény, s lassabban ment a munka.
Nem segítő kíméletből, muszájból
pihenni küldték végre nyugalomba.
Nyugalomba? Tréfának is kegyetlen:
most kezdődött csak igazán a hajsza.
Kevés pénz, fogyó élet, telhetetlen
gyerekszájak közt érett a kudarca.
Őt faltuk föl, hogy nekünk enni hordott,
friss lábunkon a sír felé botorgott.

CIX.

Mindennapos kép: anyám tenyerére
támasztja állát, ül, s csöndben szipog.
(„Gondolkodik” — mondtuk ilyenkor félve.)
Apám ki-bejár, s félhangon morog.
Nincs jobb uszító mint a nincstelenség,
rossz vád a nyelvén s ferde indulat. —
Együtt nyögték egy zökkent sors keresztjét,
s egymásra döntik most haragjukat,
a másokra emelik, s a maguk
szívén csattan keserű ostoruk.

CX.

A környéken nem adtak már hitelbe,
egyre messzebb próbálkoztunk vele,
s ha sikerült, kilenc száj ünnepelte,
kenyérrel laktunk legalább tele.
Ahol tartoztunk, gondosan kerültem
a boltokat, mert bizony megesett:
pajtásaim előtt megszégyenültem,
amikor egy-egy boltos kilesett,
s nekemtámadt a nyílt utcán gyalázva,
s hogy így meg úgy tesz dühhel magyarázta.

CXI.

Mi alig bántuk, gyermekek, de ő,
apám bűnösnek érezte magát.
S mert harcra nem futotta már erő,
fonák mentségnek megmaradt a vád,
s a romló testet nemcsak a betegség,
a romló lélek is kínpadra vonta:
mind forróbban szomjazta, hogy szeressék,
s menekült mégis előle szorongva,
hisz bitangjába hagyta menni nyáját,
rossz pásztor, méltó, hogy vérét kívánják.

CXII.

Pestre akart elvinni egyszer. Este
későn indult a vonat. Ősz volt, vastag
köd füstölgött, lazán eresre festve
a levegőt, a lámpák csillagoztak,
s üvegfonálként szikráztak a drótok.
Ragadt az aszfalt-kő cipőnk alatt,
ruhánkba bőnyálú nyirok huzódott,
s hús tenyerével bőrünkhöz tapadt. —
A kezét fogtam, szinte égetett
— A földön akkor egyetlen meleg.

CXIII.

Lassan mentünk, zihált és köhögött,
egyik kezével zsebkendőt nyomott
orrához, hogy a rossz tüdőt a köd
ne fojtogassa még jobban. Fogott,
markolt a másikkal, de már alig
vezetett, éreztem: nem én belé,
inkább ő énbélem kapaszkodik.
A gyermek felnőtt nemzője fölé,
mert noha teste még csak félig-érett,
benne egész erővel élt az élet.

CXIV.

Lassan mentünk. Megállt, durván kikapta
kezét kezemből, fuldokolni kezdett,
halántékára rőt kígyók tapadtak,
szeméből botló vizek eredeztek.
Rángott a teste, rengés-rázta föld,
iszonyattal meredtem rá, s zokogtam.
Forduljunk vissza — szólt, hogy csöndesült,
s megindultunk, igyekvően támogattam.
Utközben aztán új ijedtségemre
elmondta, mit tegyek, ha rosszul lenne.

CXV.

Ó szörnyeteg napok és éjtszakák,
mikor már ott ódalgott a halál!
Irtózáttá lett alatta az ágy,
s a fal, még a levegő is talán.
Midőn a másik ágyban éjjelente
föl-fölriadtam, szálkásan zihált,
bámultam a sötétbe: kis jelekre
figyeltem, fonni belőlük szabályt:
szándéktalan ösvénye merre megy.
— Csak állat érez ily félelmeket.

CXVI.

Később kórházba vitték. A szoba
minden csöpp tárgyát számba vette, míg
a két mentő a hordággal oda
nem ért vele az ajtó-küszöbig.
Akaratlan ment, s nem ellenkezett.
Siratta fészket, s félt is: ha marad,
sietteti a súlyos végzetet,
s a vád ezért is nyakába szakad.
— Kit sokat vernek, noha nem is vétkes,
maga előtt végül is vétkessé lesz.

CXVII.

A lépcső, a kis út, a kerti ajtó
tud róla még. Ha arra tévedek,
torkonragad ama mélyből kavargó,
sohase múltó, régi rémület. —
Elvitték. — Este, rémkép-rajzó éjjel
a szüntelen köhögéshez szokott
csönd zavarodva háborgott. Serényen
riasztották föl idegen zajok:
egy szekrény roppanása, vagy a fás-
kamrából a galamb-burukkolás.

CXVIII.

Nap napra múlt, s ő pusztult egyre jobban.
Iszonyú verseny: sűrűn látogattam.
Egyik délután másutt, a sarokban
találtam ágyát. Ő már tudtam, tudtam,
mi ez, s vászon spanyolfal mért takarja,
s mi az, hogy néz csak, sír, s egy szót se szól,
két meszelt karó pokrócán a karja,
s még az ujjaival sem válaszol,
csak szeme ölel, dédelget, vigasztal,
s van tele szónál hangosabb panasszal

CXIX.

Másnap déltájban, zshivajos csapat
mentünk haza az iskolából. Éppen
a fákat nyesték, néhány pillanat,
s már pálca díszlett mindnyájunk kezében.
Tombolt a játék, mindent elfeledtem,
de nem soká: mint a villám-csapott
megálltam, szinte bálvánnyá meredten:
jött egyik bátyám, és kézenfogott;
vörös szemére néztem, sírva nyögtem:
„meghalt?” „Igen” — motyogta megtörötten.

CXX.

Meghalt. Igen. Kezét imába rakta,
pihenni végre a hátára dőlt.
Előbb föltették magos ravatalra,
majd mélybe dugták, s ráömlött a föld.
Meleg volt, s menthetetlenül hideg lett,
védelmezett, s azóta egyre üt,
hűtlenné vált, holott hűségre termett,
velem járt, aztán utamba feküdt:
nem bírom többé soha kikerülni,
nem is próbálok tőle menekülni. —

CXXI.

Meghalt. Igen, s az utamba feküdt. —
Játékait mellérakta a gyermek,
szívéből a tündérhad kirepült,
szeméről a rózsás kendők leestek.
A ravataltól más indult tovább,
a régi gyermek ottmaradt örökre,
s várta a feltámasztó harsonát
betakarózva bundás nagy ködökbe. —
A régi gyermeket megmenteni
vonultak föl e vers hadrendjei. —

CXXII.

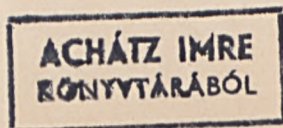
Szél fúj, makacs szél, egyre makacsabb.
Boldog, ki bátran szembeszáll vele:
multjából is toboroz társakat,
s hű nyájban tart a temető fele
Ó jó toborzók, ó szavak, szavak!
A vándor néz, lát, fülel és tapint.
S akármit halmoz, szertehullanak
a kincsei rend és törvény szerint.
Szavak, szavak, egyetlen drága mentőség,
melyet kevésbbé kordáz kénytelenség.

CXXIII.

Ujjaim közül kipereg az élet,
akár a zizgő, súlytalan homok.
Az ijesztően fogyó mennyiséget
pótolják növvő rímek, ritmusok.
Kötelességként, dühös akarással
fogalmazok meg, amit csak lehet.
E vers se más: csata az elmúlással,
dolog a gyermek dolgai helyett,
nem emlékmű, egy másfajta valóság,
élet: iker vidámság-szomorúság.

214064

15. ✓
Ára: ~~5,50~~ Ft

Csak olvasótermi használatra!

PB
4056